Journal of Islamic Crafts, 2026; 10 (1): 145-164

Journal of Islamic Crafts

DOI : http://dx.doi.org/10.66224/jic.10.1.413

Original Paper Open Access

Barriers and Solutions for Employment Generation in the Culture and Arts Sector

Meisam Modarresi[1]*, Mahdi Amraei[2], Fatemeh Jafari[3]

1. Associate Professor, Entrepreneurship Management Department, Faculty of Economics, Management and Administrative Sciences, Semnan University, Semnan, Iran
2. Assistant Professor, Art Department, Faculty of Arts, Semnan University, Semnan, Iran
3. M.A. Graduate in Entrepreneurship Management, Faculty of Economics, Management and Administrative Sciences, Semnan University, Semnan, Iran

Received: 2025/11/09 Accepted: 2026/06/24

Abstract

The cultural and creative industries have become one of the most influential sectors contributing to sustainable economic development, employment generation, innovation, and social cohesion across the world. These industries transform cultural heritage, artistic creativity, and intellectual assets into economic value while preserving cultural identity and promoting social welfare. Although Iran possesses remarkable cultural resources and ranks among the leading countries in handicraft diversity, the contribution of the cultural and artistic sector to national economic development remains considerably lower than its potential. Numerous structural, institutional, educational, and managerial challenges have limited the expansion of artistic entrepreneurship and sustainable employment opportunities within this sector. Therefore, identifying these barriers and proposing practical solutions is essential for policymakers and cultural managers. This study aimed to identify the barriers and propose effective strategies for employment generation in the culture and arts sector, with an emphasis on artistic entrepreneurship in Semnan Province, Iran. A qualitative research approach was adopted using focus group discussions involving artists, university professors, cultural experts, entrepreneurs, and governmental managers. Data were analyzed through qualitative content analysis using open and axial coding techniques. The findings indicate that employment barriers can be classified into three major categories, including conceptual barriers, structural barriers, and skill-related barriers. Furthermore, the study proposes several practical strategies, including strengthening entrepreneurial education, institutionalizing the concept of the art economy, reducing excessive governmental intervention, supporting creative businesses, improving legal infrastructures, and enhancing cooperation among governmental institutions, universities, and private-sector stakeholders. The results highlight the necessity of adopting integrated cultural and entrepreneurial policies to achieve sustainable employment and strengthen the creative economy in Iran.

Keywords:

Cultural Economy, Artistic Entrepreneurship, Employment Generation, Creative Industries, Culture and Arts Sector, Semnan Province

* Corresponding Author: mmodarresi@semnan.ac.ir

©2026 by the Authors.This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

Introduction

The transition toward knowledge-based economies has increased the importance of cultural and creative industries as strategic sectors capable of generating sustainable employment and economic growth. Unlike traditional industries that rely mainly on physical resources, creative industries create value through innovation, artistic talent, intellectual property, and cultural capital. Consequently, artistic entrepreneurship has attracted growing attention as an effective mechanism for promoting economic development, preserving cultural heritage, and strengthening national competitiveness. International experience demonstrates that supportive policies, entrepreneurial education, institutional coordination, and investment in creative ecosystems improve the performance of cultural industries and expand employment opportunities. Many countries have therefore shifted their policy orientation from direct governmental intervention toward facilitating entrepreneurial environments that encourage innovation and private-sector participation. Despite its rich cultural heritage and internationally recognized artistic traditions, Iran has not fully utilized its cultural capacities for economic development. Employment opportunities in the culture and arts sector remain limited, while many artists experience economic insecurity because of fragmented policymaking, insufficient institutional support, inadequate entrepreneurial competencies, and limited access to sustainable markets. As a result, the contribution of cultural industries to national economic development remains below their potential. Recognizing the strategic importance of artistic entrepreneurship, the Ministry of Culture and Islamic Guidance organized expert meetings to identify employment challenges in different provinces. Semnan Province was selected as the case study because of its valuable cultural resources and artistic potential. Accordingly, this study aims to identify the major barriers to employment generation in the culture and arts sector and to propose practical strategies for strengthening artistic entrepreneurship and sustainable employment.

Materials and Methods

This study employed a qualitative research design based on conventional content analysis. Given the exploratory nature of the research problem, focus group discussions (FGDs) were selected as the primary data collection method to facilitate interaction among participants and encourage the exchange of diverse experiences and perspectives. Participants included university faculty members, senior managers from the Department of Culture and Islamic Guidance, representatives of cultural institutions, experienced artists, entrepreneurs, and experts in culture, arts, and entrepreneurship in Semnan Province. Purposive sampling was used to select participants based on their expertise and professional experience. Data collection continued until theoretical saturation was achieved. The collected data were analyzed using qualitative content analysis. Interview transcripts were reviewed repeatedly before coding. Open coding was first conducted to identify meaningful concepts, followed by axial coding to group similar codes into broader categories. The resulting categories were interpreted to develop an integrated framework explaining the barriers and potential solutions for employment generation in the culture and arts sector. The credibility of the findings was enhanced through member checking and peer review.

Results

The findings revealed three major categories of barriers to employment generation in the culture and arts sector: conceptual, structural, and skill-related barriers. Conceptual barriers reflected the absence of a shared understanding of the economic value of culture and arts among policymakers, institutions, and society. Participants emphasized that artistic activities are still viewed primarily as cultural practices rather than productive economic activities capable of generating sustainable employment. This perception weakens policy support and limits investment in artistic entrepreneurship. Structural barriers included excessive bureaucracy, fragmented policymaking, inadequate financial support, weak coordination among governmental organizations, unstable regulations, limited market access, and insufficient institutional

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

infrastructure. Participants also noted that overlapping organizational responsibilities reduce policy effectiveness and create additional challenges for artists and creative entrepreneurs. Skill-related barriers referred to the limited entrepreneurial competencies of many artists. Although participants acknowledged their strong artistic abilities, they emphasized deficiencies in business planning, financial management, marketing, branding, digital communication, and commercialization of creative products. They also highlighted the limited integration of entrepreneurship education into artistic training programs. Participants proposed several practical strategies to address these challenges, including integrating entrepreneurship education into art curricula, strengthening collaboration between universities and cultural organizations, simplifying administrative procedures, expanding financial support mechanisms, improving digital marketing capabilities, encouraging innovation-based cultural enterprises, and developing comprehensive policies to strengthen the creative economy.

Discussion

The findings indicate that employment generation in the culture and arts sector requires an integrated policy approach rather than isolated interventions. Conceptual, structural, and skill-related barriers are closely interconnected; therefore, sustainable improvement depends on coordinated reforms across multiple dimensions. An important finding is the limited recognition of the economic value of cultural and artistic activities. Although culture is widely appreciated for its social and educational roles, its contribution to employment, innovation, and regional development has not been sufficiently recognized in policymaking. Strengthening the concept of the creative economy within public institutions could improve investment and long-term planning for artistic entrepreneurship. The study also highlights the importance of institutional reform. Excessive bureaucracy, overlapping responsibilities, unstable regulations, and weak inter-organizational coordination discourage entrepreneurs from investing in cultural businesses. Simplifying administrative procedures, improving financial support, and encouraging greater private-sector participation would strengthen the entrepreneurial ecosystem. Another key finding concerns the need to enhance entrepreneurial competencies among artists. Sustainable artistic businesses require not only creativity but also knowledge of marketing, financial management, branding, digital technologies, innovation management, and commercialization. Therefore, universities and cultural organizations should incorporate entrepreneurship education into artistic programs and provide continuous professional training. Overall, stronger collaboration among universities, governmental agencies, cultural institutions, financial organizations, and private enterprises can facilitate innovation, improve market access, and support sustainable employment in the cultural sector.

Conclusion

This study identified three major categories of barriers to employment generation in the culture and arts sector in Semnan Province: conceptual, structural, and skill-related barriers. The findings suggest that strengthening the creative economy requires coordinated reforms that improve institutional structures, entrepreneurial education, financial support, and public awareness of the economic value of culture and arts. Supporting creative enterprises, encouraging innovation, simplifying administrative procedures, strengthening stakeholder collaboration, and improving market-oriented capabilities can substantially enhance sustainable employment opportunities in the cultural sector. Although the study focused on Semnan Province, many of the identified challenges are relevant to other regions of Iran with similar institutional and cultural conditions. Future studies may employ quantitative methods or comparative analyses across provinces to validate and extend these findings. The results provide practical implications for policymakers, cultural managers, educational institutions, and entrepreneurs seeking to strengthen the contribution of culture and arts to sustainable economic development, innovation, and employment.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

This page is intentionally rendered without text

این صفحه آگاهانه بدون متن ارائه شده است

هنرهای صناعی اسلامی، ۱۴۰۵؛ ۱۰ (۱) :۱۶۴-۱۴۵

Journal of Islamic Crafts

DOI : http://dx.doi.org/10.66224/jic.10.1.413

مقاله پژوهشی

دسترسی آزاد

موانع و راهکارهای اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر

میثم مدرسی[۱*]، مهدی امرایی[۲]، فاطمه جعفری[۳]

۱. دانشیار، گروه آموزشی مدیریت کارآفرینی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری،دانشگاه سمنان، سمنان، ایران
۲. استادیار، گروه آموزشی هنر، دانشکده هنر،دانشگاه سمنان، سمنان، ایران
۳. کارشناسی ارشد، گروه آموزشی مدیریت کارآفرینی، دانشکده اقتصاد،مدیریت و علوم اداری، دانشگاه سمنان، ایران

دریافت: ۱۴۰۴/۸/۱۸ پذیرش: ۱۴۰۵/۴/۳

چکیده

این پژوهش باهدف شناسایی موانع و ارائه راهکارهای اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر با تأکید بر کارآفرینی هنری در استان سمنان انجام شد. با وجود ظرفیت‌های گسترده فرهنگی ایران، از جمله تنوع بالای صنایع‌دستی و قابلیت‌های فراوان صنایع فرهنگی در ایجاد اشتغال و ارزش افزوده، سهم این بخش از تولید ناخالص داخلی و اشتغال کشور همچنان محدود است که بیانگر وجود موانع ساختاری، مفهومی و مهارتی در مسیر توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر است. ازاین‌رو، شناسایی این موانع و ارائه راهکارهای اجرایی برای رفع آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی انجام شد. داده‌ها از طریق برگزاری پنج جلسه گروه کانونی با مشارکت ۳۸ نفر از هنرمندان، اعضای هیئت علمی دانشگاه، فعالان فرهنگی و مدیران دستگاه‌های مرتبط گردآوری و با استفاده از کدگذاری باز و محوری تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که موانع اشتغال‌زایی در سه دسته مفهومی، ساختاری و مهارتی قابل طبقه‌بندی هستند. مهم‌ترین موانع مفهومی شامل نبود درک مشترک از اقتصاد هنر، تعارض میان اصالت هنری و درآمدزایی و ضعف شناخت ظرفیت‌های کارآفرینی فرهنگی بود. در بعد ساختاری، تصدی‌گری گسترده دولت، ضعف هماهنگی میان نهادهای متولی، ناکارآمدی قوانین حمایتی و نبود تشکل‌های صنفی مؤثر بیشترین نقش را داشتند و در بعد مهارتی، کمبود آموزش‌های کارآفرینی، بازاریابی، برندسازی و تجاری‌سازی آثار هنری مشاهده شد. بر اساس یافته‌ها، راهکارهایی همچون نهادینه‌سازی اقتصاد هنر، توسعه آموزش‌های کارآفرینی، تقویت ارتباط میان هنرمندان و بازار، حمایت از کسب‌وکارها و استارت‌آپ‌های فرهنگی، اصلاح ساختارهای قانونی، کاهش تصدی‌گری دولت و بهره‌گیری از ظرفیت رسانه‌ها پیشنهاد شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تحقق اشتغال پایدار در حوزه فرهنگ و هنر مستلزم اصلاحات نهادی، توسعه مهارت‌های کارآفرینانه و ایجاد تعامل مؤثر میان دولت، دانشگاه، بخش خصوصی و جامعه هنری است.

واژگان کلیدی

کارآفرینی هنری، اشتغال فرهنگی، اقتصاد هنر، صنایع خلاق، موانع نهادی، آموزش کارآفرینی

* مسئول مکاتبات: mmodarresi@semnan.ac.ir

©2026 by the Authors.This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

۱. مقدمه

صنایع فرهنگی و خلاق به‌عنوان یکی از موتورهای رشد اقتصادی نوین، نقش‌برجسته‌ای در ایجاد اشتغال، افزایش سهم تولید ناخالص داخلی و تقویت نوآوری ایفا می‌کنند. مطالعات نشان می‌دهد این صنایع نه‌تنها به رشد اقتصادی کمک می‌کنند، بلکه ابزاری مؤثر برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌روند؛ به‌ویژه در کشورهایی با میراث فرهنگی غنی (Oakley, 2004). تمرکز بر ظرفیت‌های محلی مانند هنرهای سنتی و صنایع‌دستی می‌تواند به تنوع‌بخشی ساختار اقتصادی و کاهش وابستگی به منابع طبیعی منجر شود. علاوه بر بعد اقتصادی، صنایع فرهنگی در تحقق توسعه پایدار نیز نقش کلیدی دارند. سیاست‌های فرهنگی با ادغام ارزش‌های فرهنگی در برنامه‌ریزی توسعه، به حفظ محیط‌زیست، تقویت هویت اجتماعی و توسعه گردشگری پایدار کمک می‌کنند (Kangas et al., 2017). این نقش در جوامعی که با چالش‌های جهانی مانند تغییرات اقلیمی و جهانی‌سازی مواجه‌اند، اهمیت دوچندانی می‌یابد و فرهنگ را به‌عنوان پلی میان پایداری و توسعه معرفی می‌کند. ایران با برخورداری از میراث فرهنگی غنی و تنوع بالای رشته‌های هنری، پتانسیل بالایی برای توسعه از طریق صنایع فرهنگی دارد. در واقع اشتغال در بخش فرهنگ و هنر فراتر از یک رویکرد اقتصادی صرف، نقشی بنیادین در توسعه پایدار و ارتقای سرمایه اجتماعی ایفا می‌کند. ایران از نظر تنوع رشته‌های صنایع‌دستی رتبه نخست جهانی را داراست و در تولید نیز جایگاه بالایی دارد؛ گزارش‌های رسمی ۱۴۰۳–۱۴۰۴. بااین‌حال، سهم بخش فرهنگ و هنر (شامل فعالیت‌های هنری، سرگرمی و تفریحی) از تولید ناخالص داخلی کشور تنها حدود ۰.۳ درصد است که در سه دهه اخیر تقریباً ثابت مانده و بسیار پایین‌تر از میانگین جهانی (حدود ۳–۴ درصد) قرار دارد (خاتمی، ۱۴۰۴؛ گزارش‌های مرکز آمار ایران و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۴۰۳–۱۴۰۴). صادرات صنایع‌دستی نیز علی‌رغم ظرفیت بالا، محدود است؛ ارزش صادرات رسمی سالانه حدود ۲۰۰–۴۰۰ میلیون دلار گزارش شده (تهران تایمز، ۱۴۰۴؛ گزارش‌های معاونت صنایع‌دستی، ۱۴۰۴–۱۴۰۵) که بخش قابل‌توجهی از آن به‌صورت غیررسمی (سفرهای چمدانی) انجام می‌شود. عوامل اصلی این عقب‌ماندگی شامل ضعف بنگاه‌های اقتصادی بخش خصوصی و تعاونی، ناکارآمدی سیاست‌گذاری و حمایت‌های سازمانی، کمبود اطلاعات بازار جهانی، کاهش حضور گردشگران خارجی، ناآشنایی تولیدکنندگان با فرایندهای صادرات و عدم شناخت دقیق ذائقه مصرف‌کنندگان جهانی است. الگوی مشابهی در سایر حوزه‌های فرهنگی مانند موسیقی، سینما، نشر و رسانه نیز مشاهده می‌شود. همچنین اشتغال در این حوزه با چالش‌های ناپایداری و فقدان امنیت شغلی، نوسان درآمدی و عدم تعادل بین عرضه و تقاضا و تمرکزگرایی مواجه است و به دلیل عدم ساختار منسجم اقتصادی بیشتر در قالب اقتصاد غیررسمی و خرد بروز می‌نماید. از طرفی استان سمنان به دلیل برخورداری از مزیت نسبی در حوزه صنایع‌دستی (سفالگری، نمدمالی و قلمکاری)، گردشگری تاریخی و فرهنگی (مسیر جاده ابریشم)، و همچنین پتانسیل‌های ادبی و عرفانی دارای ظرفیت‌های قابل‌توجهی برای توسعه کسب‌وکارهای فرهنگی و اشتغال‌زایی در این حوزه است اما به‌رغم ظرفیت‌های عظیم نهفته، به دلیل مشکلات موجود نقش واقعی بخش فرهنگ و هنر در کاهش نرخ بیکاری و تولید ثروت ناچیز است؛ بنابراین تبیین و بررسی دقیق موانع اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر و ارائه راهکارهای، برای غلبه بر این چالش‌ها نه‌تنها یک ضرورت مدیریتی بلکه یک ضرورت راهبردی برای پویایی اقتصاد کشور و صیانت از هویت فرهنگی محسوب می‌شود و رویکرد سیاست‌گذاران به حمایت از کسب‌وکارهای فرهنگی و هنری، به شناخت دقیق ویژگی‌های این کسب‌وکارها، موانع موجود و راهکارهای حمایتی مؤثر وابسته است. در همین راستا پرسش اصلی پژوهش حاضر عبارت است از: موانع و راهکارهای اصلی اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر استان سمنان چیست؟

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

۲. پیشینه پژوهش / چارچوب نظری

۲-۱. مفهوم فرهنگ، هنر و نقش آن در توسعه اشتغال

فرهنگ به‌عنوان مجموعه ارزش‌ها، باورها، هنجارها و رفتارهای مشترک، شالوده روابط اجتماعی و اقتصادی جوامع را تشکیل می‌دهد (بوردیو، ۱۹۸۶). هنر، به‌عنوان تجلی خلاقیت انسانی، بخشی جدایی‌ناپذیر از فرهنگ است که با ابعاد زیبایی‌شناختی و نمادین، هویت جمعی را تقویت می‌کند. بر اساس تعریف یونسکو، صنایع فرهنگی و خلاق نه‌تنها ابزار بیان هستند، بلکه موتور محرکه اقتصاد مبتنی بر نوآوری به شمار می‌روند (یونسکو، ۲۰۲۱).این صنایع، شامل حوزه‌هایی مانند صنایع‌دستی، موسیقی، فیلم، طراحی و هنرهای دیجیتال، بر پایه خلاقیت انسانی بنا شده‌اند و زنجیره ارزش گسترده‌ای (از تولید تا مصرف) ایجاد می‌کنند. در اتحادیه اروپا، سهم صنایع خلاق از ارزش افزوده حدود ۳.۹۵–۴ درصد تولید ناخالص داخلی (GDP) است و میلیون‌ها شغل مستقیم و غیرمستقیم فراهم می‌آورد (کمیسیون اروپا، ۲۰۲۴؛ یورواستات، ۲۰۲۳–۲۰۲۴). در سطح جهانی نیز، صنایع فرهنگی و خلاق حدود ۳.۱ درصد از GDP جهان و ۶.۲ درصد از کل اشتغال را تشکیل می‌دهند و نزدیک به ۵۰ میلیون شغل ایجاد کرده‌اند (یونسکو، ۲۰۲۲)

در ایران، علی‌رغم تنوع بالای صنایع‌دستی (رتبه نخست جهانی از نظر تنوع رشته‌ها) و میراث فرهنگی غنی، سهم بخش فرهنگ و هنر از GDP حدود ۰.۳–۱ درصد است و اشتغال فرهنگی کمتر از ۲ درصد کل اشتغال را تشکیل می‌دهد (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۱؛ گزارش‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۴۰۲–۱۴۰۴). این شکاف میان ظرفیت بالقوه و واقعیت اقتصادی، ناشی از چالش‌هایی مانند ضعف زیرساخت‌ها، محدودیت فناوری و کمبود حمایت نهادی است.

۲-۲. اشتغال فرهنگی و کارآفرینی هنری

اشتغال فرهنگی به فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات فرهنگی اشاره دارد (یونکتاد، ۲۰۲۰). این اشتغال اغلب با ناپایداری مالی و وابستگی به حمایت دولتی همراه است، اما پتانسیل بالایی برای ایجاد مشاغل کوچک و متوسط دارد (بنکس و همکاران، ۲۰۰۰).کارآفرینی فرهنگی (و هنری به‌عنوان زیرمجموعه آن) فرایندی است که خلاقیت را با فرصت‌های اقتصادی ترکیب می‌کند و هم‌زمان به حفظ اصالت فرهنگی و کسب درآمد می‌پردازد (دوبروا و ایوانف، ۲۰۲۰). این مفهوم ریشه در نظریه «تخریب خلاق» شومپیتر دارد (شومپیتر، ۱۹۳۴) و هنرمندان را به‌عنوان نوآوران سازمانی معرفی می‌کند که کنوانسیون‌های سنتی را به چالش می‌کشند و بازارهای جدید خلق می‌کنند (وایت، ۲۰۲۰).تحقیقات نشان می‌دهد فارغ‌التحصیلان رشته‌های هنری بیش از دوبرابر احتمال ورود به مشاغل کارآفرینانه دارند (گو و مک‌گراو، ۲۰۲۳؛ وی و بروکس، ۲۰۲۰). ویژگی‌های کلیدی کارآفرینان فرهنگی شامل ریسک‌پذیری، تاب‌آوری، شور هنری و تمرکز بر ارزش‌های غیرمادی است (زهرا و اسیگ، ۲۰۲۲). سیاست‌گذاری مؤثر (حمایت مالی، حفاظت از مالکیت معنوی، آموزش ترکیبی هنر و اقتصاد) ضروری است تا این بخش به اشتغال پایدار و انسجام اجتماعی کمک کند (کالوو و همکاران، ۲۰۱۷؛ ون در پلوگ، ۲۰۰۶).

۲-۳. مطالعات بین المللی

پژوهش‌های جهانی عمدتاً بر موانع فرهنگی، نهادی و اقتصادی اشتغال و کارآفرینی هنری تمرکز دارند. مورالس (۲۰۲۲) در مقاله‌ای در مجله اطلاعات، ارتباطات و جامعه نشان داد که ارزش‌های سنتی در جوامع جمع‌گرا (به‌ویژه کشورهای درحال‌توسعه) تمایل به فعالیت اقتصادی در حوزه هنر را کاهش می‌دهد و نگرش فرهنگی به کسب‌وکار تأثیر مستقیم بر اشتغال هنری دارد. گلاسر (۲۰۲۱) در مجله اقتصاد فرهنگ ضعف مشروعیت نهادی و نبود حمایت قانونی را عامل اصلی شکست پروژه‌های هنری دانست و نقش دولت در اعطای مشروعیت حقوقی را کلیدی برشمرد. بارور و همکاران (۲۰۲۴) در مجله روندهای فرهنگی در

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

کشورهای چندفرهنگی، ضعف آموزش رسمی و نبود سیاست‌های حمایتی هدفمند را از موانع اصلی کارآفرینی هنری شناسایی کردند. استروم (۲۰۲۰) در مجله اقتصاد فرهنگ تنش میان ارزش‌های زیبایی‌شناختی هنر و فشارهای اقتصادی را عامل کاهش پایداری شغلی و افزایش نرخ شکست کسب‌وکارهای هنری معرفی کرد. ون میرهاگ (۲۰۲۲) در مجله هنرها ابزاری برای سنجش ظرفیت کارآفرینی هنری ارائه داد و مهارت‌های اقتصادی، حمایت نهادی و دسترسی به بازار را شاخص‌های کلیدی موفقیت دانست.

در حوزه راهکارها، دوبروا و ایوانف (۲۰۲۰) در مجله سیاست فرهنگی بین‌المللی بر توسعه آموزش کارآفرینی هنری، ایجاد زیرساخت‌های حمایتی و همکاری سه‌جانبه دولت، بازار و نهادهای مدنی تأکید کردند. ون گلدرن (۲۰۲۳) در مجله آموزش کارآفرینی موفقیت مراکز رشد و شتاب‌دهنده‌های هنری در کشورهای اسکاندیناوی را نشان داد و سیاست‌های حمایتی پایدار همراه با آموزش تلفیقی (هنر و اقتصاد) را ضروری دانست. پاسانن (۲۰۲۱) در مجله پایداری نقش پلتفرم‌های دیجیتال را در اتصال هنرمندان به بازارهای جهانی مؤثر ارزیابی کرد و بر بازاریابی دیجیتال تأکید ورزید. گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD, ۲۰۲۰) نیز نشان داد که سیاست‌های مالیاتی تشویقی در کره جنوبی و هلند منجر به رشد ۲۵ درصدی اشتغال در حوزه هنر شده است

۲-٤. مطالعات داخلی

پژوهش‌های ایرانی عمدتاً چالش‌های ساختاری، نهادی و فرهنگی را بررسی کرده‌اند. طغرایی و همکاران (۱۳۹۵) با مدل PEST، عوامل محیطی کارآفرینی فرهنگی در صنایع‌دستی عشایری را شناسایی کردند و بر حمایت از تجاری‌سازی، زیرساخت‌ها و تغییر نگرش خانواده و جامعه تأکید داشتند. میرواحدی، طغرایی و نوری (۱۳۹۶–۱۳۹۷) در مطالعه انکوباتور دانشگاه هنر اصفهان، کمبود حمایت مالی، رویکرد صنعتی نامناسب و موضع‌گیری منفی جامعه هنری نسبت به ترکیب هنر و اقتصاد را چالش‌های اصلی دانستند و آموزش و سیاست‌گذاری مناسب را پیشنهاد کردند. مهرشاهی (۱۳۹۸) چهار بعد کلیدی کارآفرینی فرهنگی (سرمایه فرهنگی، زیرساخت نهادی، آموزش مهارتی، نگرش اجتماعی) را معرفی کرد و تغییر نگرش عمومی به اقتصاد هنر را ضروری شمرد.

قاسمی و همکاران (۱۴۰۱) ضعف شبکه‌های بازاریابی، حمایت مالی و نظام صنفی را در هنرهای تجسمی برجسته کردند و سیاست‌گذاری جزیره‌ای را مانع توسعه پایدار دانستند. پژوهشکده فرهنگ و هنر اسلامی (۱۴۰۲) نبود رویکرد اقتصادی به هنر و سیاست‌گذاری پراکنده را چالش اصلی معرفی کرد. مدرسی و آراستی (۱۴۰۰) موانع فرهنگی، جنسیتی و دسترسی به منابع مالی را محدودیت‌های کارآفرینی زنان هنری برشمردند. نوری و همکاران (۱۴۰۲) کمبود آموزش دیجیتال و ضعف شبکه‌سازی جهانی را مانع توسعه صنایع‌دستی دانستند. سایر مطالعات (اجتهادی، ۱۴۰۲؛ رحیمی و همکاران، ۱۴۰۲؛ یوسفی و زینالی، ۱۴۰۱؛ داودی و کریمی، ۱۴۰۰) نیز بر بی‌ثباتی درآمد، ضعف حمایت بانکی، قوانین ناکافی و کمبود زیرساخت‌های صادراتی تأکید دارند.

بررسی تحلیلی مطالعات پیشین نشان می‌دهد مطالعات بین‌المللی بر توانمندسازی هنرمندان از طریق آموزش ترکیبی، حمایت مالی مستقیم و فناوری دیجیتال تمرکز دارند و اغلب از داده‌های کمی و مقایسه‌ای استفاده می‌کنند. در مقابل، پژوهش‌های داخلی بیشتر توصیفی و موردی هستند و بر موانع نهادی (سیاست‌گذاری پراکنده، ضعف صنوف، انکوباتورها) و فرهنگی (نگرش به هنر به مثابه اقتصاد) تأکید می‌کنند، اما کمتر به مدل‌های آزمون شده یا ارزیابی اثربخشی راهکارها پرداخته‌اند.

شکاف‌های اصلی شامل کمبود مدل‌های بومی آزمون شده، توجه ناکافی به نقش زنان و گروه‌های حاشیه‌ای (عشایر)، فاصله میان نظریه و عمل، و کمبود مطالعات کمی/طولی است. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی گروه کانونی در سطح استانی (سمنان)، این شکاف را هدف قرار می‌دهد و چارچوبی عملی برای ایجاد اکوسیستم یکپارچه (دولت–صنف–دیجیتال) با اولویت

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

تقویت انکوباتورهای هنری، تجاری‌سازی صنایع‌دستی و آموزش ترکیبی پیشنهاد می‌کند.

۳. روش پژوهش/ مواد و روش ها

این پژوهش کیفی باهدف شناسایی و تحلیل موانع و راهکارهای اشتغال‌زایی و کارآفرینی در بخش فرهنگ و هنر استان سمنان انجام شد. روش اصلی گردآوری داده‌ها، گروه کانونی (Focus Group) بود که یکی از تکنیک‌های معتبر تحقیق کیفی برای بررسی مسائل اجتماعی و فرهنگی به شمار می‌رود. گروه کانونی بر تعاملات گروهی و بحث‌های ساخت‌یافته تمرکز دارد و امکان استخراج دیدگاه‌های عمیق، چندوجهی و مبتنی بر تجربه زیسته شرکت‌کنندگان را فراهم می‌کند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ محمدپور، ۱۳۹۷). این روش با ایجاد فضای گفت‌وگوی آزاد، الگوهای مشترک و ایده‌های نوظهور را آشکار می‌سازد و به‌ویژه در موضوعاتی مانند اشتغال فرهنگی که نیاز به تنوع دیدگاه دارد، کاربرد بالایی دارد. جامعه‌پژوهش شامل فعالان، هنرمندان، اساتید و مدیران حوزه فرهنگ و هنر استان سمنان بود. نمونه‌گیری به شیوه هدفمند انجام گرفت و تا رسیدن به اشباع نظری (عدم ظهور مفاهیم جدید در داده‌ها) ادامه یافت. در مجموع، ۵ جلسه گروه کانونی با حضور ۳۸ شرکت‌کننده (میانگین ۷–۸ نفر در هر جلسه) برگزار شد. شرکت‌کنندگان در دو گروه اصلی تقسیم‌بندی شدند: گروه نخست شامل هنرمندان، اساتید و فعالان خلاق (۱۸ نفر) با تجربیات عملی و میدانی، و گروه دوم شامل مدیران ارشد و عملیاتی دستگاه‌های مرتبط (۲۰ نفر) با دیدگاه‌های سیاست‌گذاری و مدیریتی. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از حداقل ۵ سال سابقه حرفه‌ای، تنوع رشته‌های هنری (هنرهای تجسمی، موسیقی، تئاتر، ادبیات، صنایع‌دستی) و نمایندگی از دستگاه‌های مرتبط مانند اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، و سازمان فنی و حرفه‌ای. انتخاب افراد با هماهنگی معاونت فرهنگی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان سمنان و دبیر علمی نشست‌ها انجام گرفت تا جامعیت و تنوع تضمین شود. جلسات به‌صورت نیمه‌ساختاریافته و با مدت‌زمان ۹۰ تا ۱۲۰ دقیقه برگزار گردید. برای آمادگی شرکت‌کنندگان، دستور جلسه و سند «موانع اشتغال و کارآفرینی فرهنگی و هنری در شهرستان‌ها» پیش از برگزاری جلسات در اختیار آن‌ها قرار گرفت. جلسه نخست بر شناسایی موانع کارآفرینی و اشتغال‌زایی متمرکز بود و شرکت‌کنندگان از دیدگاه‌های متنوع به بحث پرداختند. جلسه دوم با تمرکز بر ارائه راهکارهای کاهش یا رفع موانع شناسایی‌شده برگزار شد و خبرگان راه‌حل‌های پیشنهادی خود را مطرح کردند. جلسات با کسب رضایت کتبی و اجازه ضبط صوتی ثبت گردید و علاوه بر ضبط، یادداشت‌برداری هم‌زمان از نکات کلیدی انجام گرفت.

برای تحلیل داده‌ها، فایل‌های صوتی به متن در نرم‌افزار Word پیاده‌سازی شدند. تحلیل با رویکرد تحلیل مضمون (Thematic Analysis) و تکنیک کدگذاری باز و محوری انجام گرفت (محمدپور، ۱۳۹۷). در مرحله کدگذاری باز، متن‌ها به‌دقت مطالعه و نکات کلیدی به‌عنوان کدهای اولیه با برچسب مفهومی مشخص شدند؛ در نتیجه ۱۲۰ کدباز مرتبط با موانع و راهکارها استخراج گردید. در مرحله کدگذاری محوری، کدهای مشابه ادغام یا حذف شدند و کدهایی با اشتراک معنایی تحت مقوله‌های مشخص گروه‌بندی گردیدند. در نهایت ۲۸ کد محوری به دست آمد که ۱۴ کد به موانع و ۱۴ کد به راهکارها اختصاص یافت. مقوله‌های اصلی در سه سطح مفهومی، ساختاری و مهارتی سازمان‌دهی شدند.

٤. یافته ها و بحث

یافته‌های پژوهش نشان داد که موانع اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر استان سمنان در سه سطح مفهومی، ساختاری و مهارتی قابل‌دسته‌بندی است. این سطوح با یکدیگر در تعامل هستند و بررسی مجزای آن‌ها تصویر کاملی از مسئله ارائه نمی‌دهد.

در سطح مفهومی، باورها و نگرش‌های بنیادین مانع پذیرش منطق اقتصادی در هنر می‌شوند. مهم‌ترین این موانع، تناقض

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

فلسفی میان اصالت هنری و درآمدزایی است. بسیاری از اساتید و هنرمندان معتقدند که هدف‌گیری درآمد، ارزش ذاتی اثر را از بین می‌برد. به‌عنوان‌مثال، یکی از اساتید هنرهای تجسمی در جلسه اول اظهار داشت: «اگر برای پول کار کنیم، دیگر هنر نیست؛ هنر باید از دل بیاید، نه از حساب‌وکتاب». همچنین، نبود تعاریف روشن و مشترک از اقتصاد هنر میان سازمان‌ها ابهام جدی ایجاد کرده است. یک مدیر فرهنگی در این باره گفت: «هنوز نمی‌دانیم اقتصاد هنر چیست؛ یک جا هنر را صنعت می‌دانند، جای دیگر فقط فرهنگ». ناشناخته ماندن ظرفیت‌های کارآفرینی هنری برای نسل جوان و ضعف درک اجتماعی از ارزش هنر نیز از دیگر موانع این سطح است. یک فعال فرهنگی تأکید کرد: «در کشورهای دیگر حتی افراد کم‌درآمد کتاب و اثر هنری می‌خرند، اما اینجا اولویت نیست». در سطح ساختاری، موانع عمدتاً به نهادها، قوانین و هماهنگی سازمانی مربوط می‌شوند. تصدی‌گری گسترده دولت و ایجاد وابستگی هنرمندان یکی از برجسته‌ترین موانع است. یک هنرمند صنایع‌دستی در جلسه اول بیان کرد: «دولت همه چیز را خودش می‌خواهد انجام دهد؛ زیرساخت‌ها در انحصار است و هنرمند منتظر حمایت می‌ماند». عدم هماهنگی میان سازمان‌های متولی (مانند ارشاد، میراث فرهنگی، فنی حرفه‌ای، بهزیستی و کمیته امداد) و تداخل وظایف، حمایت هدفمند را دشوار کرده است. نبود صنف قدرتمند و متحد نیز حقوق هنرمندان را تضعیف می‌کند. یک نویسنده در جلسه دوم گفت: «هنرمندان پراکنده‌اند؛ صنف واحدی نداریم که از حقوقمان دفاع کند». علاوه بر این، خلأهای قانونی به‌ویژه در زمینه مالکیت معنوی، ضعف حمایت حقوقی و کم‌توجهی مسئولان به پتانسیل اشتغال هنری (که اغلب در حد شعار باقی می‌ماند) از دیگر موانع ساختاری شناسایی‌شده بودند.

در سطح مهارتی، کمبود دانش و مهارت‌های عملی هنرمندان برجسته است. فقدان آموزش کارآفرینی در برنامه‌های دانشگاهی رشته‌های هنری باعث شده دانشجویان مهارت‌های بازاریابی، قیمت‌گذاری و مدیریت کسب‌وکار را نیاموزند. یک دانشجوی سابق هنر در جلسه دوم اظهار داشت: «دانشگاه فقط تکنیک هنر را یاد می‌دهد؛ چطور بفروشیم یا برند شویم، هیچ». ضعف مهارت‌های کسب‌وکاری در میان هنرمندان فعال نیز مشهود است؛ به‌طوری‌که بخش عمده سود محصولات به واسطه‌ها می‌رسد. یک صنعتگر دستی گفت: «محصول را می‌دهیم به دلال؛ او می‌برد و ما فقط کار می‌کنیم». عدم ارتباط مؤثر میان هنرمندان عملی و مراکز دانشگاهی نیز خلأ مهمی ایجاد کرده است.

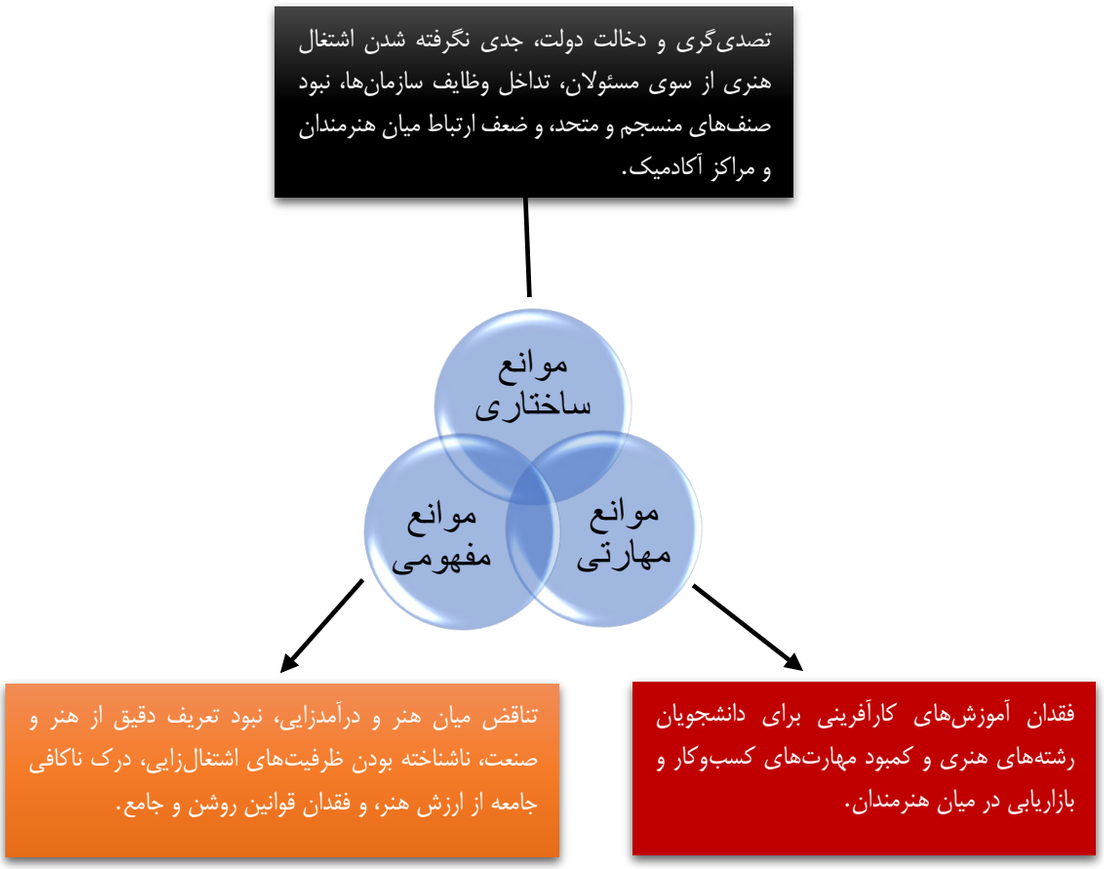
راهکارهای پیشنهادی نیز در همان سه سطح سازمان‌دهی شده‌اند. در سطح مفهومی، تبیین و نهادینه‌سازی مفهوم اقتصاد هنر از طریق پژوهش‌های نظری و گفتمان‌سازی ملی ضروری است. یک استاد دانشگاه در این زمینه بیان کرد: «باید توضیح دهیم که هنرمند می‌تواند هم اثر اصیل خلق کند و هم محصول بازاری بفروشد؛ این دو مخالف هم نیستند». شناسایی و معرفی ظرفیت‌های کارآفرینی هنری از طریق همایش‌ها، جشنواره‌ها و برنامه‌های رسانه‌ای نیز برای آگاهی نسل جوان پیشنهاد شد.

ر سطح ساختاری، کاهش تصدی‌گری دولت و محدودکردن نقش آن به سیاست‌گذاری و نظارت، همراه با واگذاری زیرساخت‌ها به بخش خصوصی، از مهم‌ترین راهکارها است. یک مدیر هنری تأکید کرد: «دولت باید حمایت کند، نه اینکه خودش رقیب شود». ایجاد نظام صنفی قدرتمند، هماهنگی میان سازمان‌های متولی، اصلاح خلأهای قانونی، ارائه مشوق‌های عملیاتی (تسهیلات کم‌بهره، معافیت مالیاتی، تخفیف بیمه‌ای و خرید محصولات هنری توسط دولت) و بهره‌گیری از استارت‌آپ‌ها و شتاب‌دهنده‌های فرهنگی از دیگر پیشنهادهای این سطح بودند. در سطح مهارتی، آموزش مهارت‌های اقتصادی به هنرمندان از طریق دوره‌های تخصصی سازمان فنی حرفه‌ای یا ایجاد حلقه‌های واسط بازار (با نظارت دقیق) پیشنهاد شد. یک هنرمند تجسمی در این باره گفت: «اگر واسطه‌ای شفاف و تحت نظارت باشد، هنرمند می‌تواند روی خلق اثر تمرکز کند». همچنین، تعریف واحدهای اجباری اقتصاد هنر در دانشگاه‌ها (شامل مبانی کارآفرینی، تشخیص فرصت، کار تیمی، بازاریابی، قیمت‌گذاری و فروش) و تقویت ارتباط دانشگاه‌ها با هنرمندان عملی از راهکارهای کلیدی این سطح به شمار می‌روند. موانع و راهکارها در سه سطح تعاملی سازمان‌دهی می‌شوند: سطح مفهومی (باورها و نگرش‌ها) پایه است و بر سطوح ساختاری (نهادها و قوانین)

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

و مهارتی (دانش و مهارت) تأثیر می‌گذارد. پیشنهاد می‌شود برای نمایش بصری، این مدل به‌صورت دیاگرام سه‌لایه ترسیم شود (مفهومی در مرکز، ساختاری در میانه و مهارتی در پیرامون) تا تعامل سطوح روشن‌تر گردد. یافته‌ها تأکید می‌کنند که رفع موانع نیازمند رویکردی جامع و چندسطحی است؛ تمرکز صرف بر یک سطح (مانند فقط آموزش یا فقط حمایت مالی) اثربخشی محدودی خواهد داشت. در بخش بحث، این یافته‌ها با ادبیات موجود مقایسه و تحلیل خواهند شد.

شکل ۱. مدل مفهومی موانع و راهکارهای اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر استان سمنان (برگرفته از یافته‌های پژوهش حاضر)

Figure 1. Conceptual Model of the Barriers and Solutions to Employment Generation in the Culture and Arts Sector in Semnan Province (Developed Based on the Findings of the Present Study)

یافته‌های پژوهش نشان داد که موانع اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر استان سمنان در سه سطح مفهومی، ساختاری و مهارتی قابل‌دسته‌بندی است که این سطوح با یکدیگر تعامل دارند. در سطح مفهومی، تناقض فلسفی میان اصالت هنری و درآمدزایی مهم‌ترین مانع است. یکی از اساتید هنرهای تجسمی گفت: «اگر برای پول کار کنیم، دیگر هنر نیست؛ هنر باید از دل بیاید، نه از حساب‌وکتاب». نبود تعاریف روشن اقتصاد هنر و ضعف درک اجتماعی از ارزش هنر نیز برجسته بود. یک مدیر فرهنگی اظهار داشت: «هنوز نمی‌دانیم اقتصاد هنر چیست» و یک فعال فرهنگی افزود: «در کشورهای دیگر حتی افراد کم‌درآمد هم اثر هنری می‌خرند، اما اینجا اولویت نیست».

در سطح ساختاری، تصدی‌گری گسترده دولت و وابستگی هنرمندان برجسته بود. یک هنرمند صنایع‌دستی بیان کرد: «دولت همه چیز را خودش می‌خواهد انجام دهد؛ زیرساخت‌ها در انحصار است». عدم هماهنگی سازمان‌های متولی، نبود صنف قدرتمند و خلأهای قانونی نیز از موانع اصلی بودند. یک نویسنده گفت: «هنرمندان پراکنده‌اند؛ صنف واحدی نداریم که

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

از حقوقمان دفاع کند».

در سطح مهارتی، کمبود آموزش کارآفرینی و مهارت‌های کسب‌وکاری (بازاریابی، قیمت‌گذاری، برندینگ) مشهود بود. یک دانشجوی سابق هنر گفت: «دانشگاه فقط تکنیک هنر را یاد می‌دهد؛ چطور بفروشیم یا برند شویم، هیچ». یک صنعتگر دستی نیز اظهار داشت: «محصول را می‌دهیم به دلال؛ او می‌برد و ما فقط کار می‌کنیم». راهکارهای پیشنهادی نیز در سه سطح ارائه شد. در سطح مفهومی، تبیین اقتصاد هنر و گفتمان‌سازی ملی ضروری است. یک استاد دانشگاه گفت: «باید توضیح دهیم که هنرمند می‌تواند هم اثر اصیل خلق کند و هم محصول بازاری بفروشد». در سطح ساختاری، کاهش تصدی‌گری دولت، تقویت صنوف، هماهنگی سازمان‌ها و مشوق‌های عملیاتی پیشنهاد شد. در سطح مهارتی، آموزش‌های اجباری کارآفرینی در دانشگاه‌ها و ایجاد حلقه‌های واسط بازار موردتأکید بود. یک هنرمند تجسمی بیان کرد: «اگر واسطه‌ای شفاف و تحت نظارت باشد، هنرمند می‌تواند روی خلق اثر تمرکز کند».

به‌منظور نمایش تعامل سطوح، مدل مفهومی پژوهش (شکل ۱) طراحی گردید. در این مدل، سطح مفهومی در مرکز (هسته) قرار دارد، سطح ساختاری در لایه میانی و سطح مهارتی در لایه بیرونی واقع شده است. فلش‌های دوطرفه، تعامل و تأثیر متقابل سطوح را نشان می‌دهد و تأکید دارد که رفع موانع نیازمند رویکرد جامع و چندسطحی است. همچنین با توجه به مطالب و شکل بالا خلاصه کلیه مطالب بالا در جدول (۱) و (۲) آورده شده است.

جدول ۱. با توجه به مطالعات بالا خلاصه موارد در قالب جدول زیر ارایه شده است

Table 1. Summary of the Main Findings Based on the Reviewed Literature

مسئله اصلی	مضامین اصلی	مضامین فرعی	توضیحات
موانع کارآفرینی و اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر کدام‌اند؟	**۱.موانع مفهومی** که سبب نادرست اندیشی در ماهیت و منطق موضوع و عدم شکوفایی منابع می‌شود.	۱- تناقض فلسفی و ماهوی بین هنر و درآمدزایی از دیدگاه برخی هنرمندان	یک دغدغه مشترک همواره بین اهالی فرهنگ و هنر و به‌ویژه اساتید این حوزه وجود داشته است و آن اینکه اگر خلق اثر هنری برای درآمدزایی باشد اصالت خود را ازدست‌داده و فاقد ارزش است.
		۲-عدم وجود تعاریف دقیق و متمایز از هنر و صنعت	در این حوزه به لحاظ نظری تعاریف واضح و مشخصی وجود ندارد تا جایگاه فرهنگ و هنر و اقتصاد هنر و تمایز آن با صنعت مشخص شود. در واقع موضوع مهم اقتصاد هنر به ترتیبی تعریف نشده است که پاسخگوی همه ابهامات موجود باشد.
		۳-ناشناخته بودن ظرفیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر	ظرفیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر در جامعه ما و برای نسل جوان و کارآفرینان بالقوه همچنان ناشناخته است.
		۴-عدم درک جامعه از هنر و ارزش هنر	افراد جامعه در حال حاضر نیاز به زیبایی و در واقع نیازهای فرهنگی اصیل را حس و درک نمی‌کنند و جای آن در زندگی افراد خالی است درحالی‌که در برخی از کشورها افرادی با درآمد اندک هم محصولات هنری را جزء سبد خرید ماهانه یا سالانه خود قرار می‌دهند.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

مسئله اصلی	مضامین اصلی	مضامین فرعی	توضیحات
موانع کارآفرینی و اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر کدام‌اند؟	**۲. موانع ساختاری** که همان نهادها، سازمان‌ها و ارگان ها و زیـرساخت هایی هستند که مسئولیت گردش امور را بر عهده دارند.	۵-عدم وجود قوانین دقیق و مبسوط در حوزه فرهنگ و هنر	قوانین موجود در حوزه فرهنگ و هنر اولاً خیلی دقیق و مشخص نیست و تفسیرها و سلیقه‌های متفاوتی در اجرای آنها دیده می‌شود و ثانیاً حفره‌های قانونی متعددی به‌ویژه در زمینه اقتصاد هنر وجود دارد.
		۶-تصدی گری دولت و ایجاد وابستگی هنرمندان به دولت	در حال حاضر دولت از سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تا حتی اجرای برخی برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی و هنری را نیز بر عهده دارد تاحدی‌که در برخی موارد رقیبی برای بخش خصوصی در زمینه فعالیت‌های فرهنگی و هنری محسوب می‌شود. همچنین اکثر زیرساخت‌های سخت‌افزاری در انحصار بخش دولتی است و به‌راحتی در اختیار فعالان این حوزه قرار نمی‌گیرد.
		۷-جدی نگرفته شدن پتانسیل کارآفرینی و اشتغال‌زایی حوزه فرهنگ و هنر از سوی مسئولین	اشتغال در حوزه فرهنگ و هنر با رویکردی عمل‌گرایانه دنبال نمی‌شود و بیشتر جنبه شعارگرایی دارد. حتی برای مسئولین کشوری و استانی نیز این موضوع چندان جدی به شمار نمی‌رود و بخش فرهنگ و هنر در کارگروه‌های اشتغال استان‌ها و شهرستان‌ها از جایگاه چندانی برخوردار نیست.
		۸-تداخل وظیفه و عدم هماهنگی مناسب بین سازمان‌های مرتبط با هنرمندان	در حوزه فرهنگ و هنر سازمان‌های متولی متعددی وجود دارند که بعضاً تخصصی نیز در این زمینه ندارند. این موضوع سبب نگاه متفاوت این سازمان‌ها به این مقوله بسیار مهم می‌شود و منجر به ناهماهنگی‌های زیادی در توسعه این بخش می‌شود و امکان استفاده مناسب از ظرفیت‌های این بخش را دشوار می‌سازد
		۹-نبود یک صنف متحد و منسجم در فعالین حوزه فرهنگ و هنر	بین هنرمندان همگرایی و همدلی مناسبی وجود ندارد و برخی از آنها هنوز دارای یک صنف به رسمیت شناخته شده و قدرتمند نیستند.
موانع کارآفرینی و اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر کدام‌اند؟	**۳. موانع مهارتی** که عمدتا مرتبط با مهارت‌های کسب‌وکاری در هنرمندان است	۱۰-عدم ارتباط مناسب هنرمندان و مراکز آکادمیک	مراکز علمی و دانشگاه‌هایی که هنر و دروس هنری در آنها آموزش داده می‌شوند آن‌چنان‌که باید به هنرمندان ارتباط داده نشده‌اند و جای خالی هنرمندان به‌ویژه اساتید حوزه فرهنگ و هنری در این مراکز احساس می‌شود.
		۱۱-فقدان آموزش های کارآفرینی و کسب‌وکار برای دانشجویان رشته‌های هنری	برای دانشجویان رشته‌های هنری، واحدهای خاص مهارتی در ارتباط با اقتصاد هنر و به‌ویژه فعالیت‌های کارآفرینانه از جمله مبانی کارآفرینی، تشخیص فرصت، کار تیمی، قیمت‌گذاری، بازاریابی و فروش و...تعریف نشده است.
		۱۲-فقدان مهارت‌های کسب‌وکار در هنرمندان	هنرمندان فاقد مهارت‌های کسب‌وکاری مثل شیوه‌های نوین بازاریابی و نحوه قیمت‌گذاری هستند. هم در حوزه‌هایی همچون صنایع‌دستی و هم در حوزه‌هایی مانند نشر و کتاب و... بنابراین عمده سود محصولات آنها نصیب واسطه‌ها و دلالان می‌شود.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

جدول۲. ارائه راهکارهای پیشنهادی:

Table 2. Proposed Solutions:

مسائل به ترتیب اولویت	راهکار	توضیحات
	۱-شناسایی خلاء ها و حفره‌های قانونی حوزه فرهنگ و هنر و حمایت قانونی مناسب	قوانین و برنامه‌های این حوزه نه‌تنها باید با رویکرد حل مشکلات این حوزه باشد بلکه باید یک رویکرد و افق توسعه‌ای و بلندمدت را در نظر داشته باشد. همچنین ضمانت اجرای قوانین و برنامه‌های مصوب این حوزه از موارد مهم دیگر است به‌گونه‌ای که برنامه‌ها و قوانین مصوب و موردتأیید با کج‌سلیقگی افراد و دخالت ارگان‌های غیرمرتبط از مسیر خود منحرف نشده و در تمام کشور به‌صورت یکسان قابل‌اجرا باشد.
	۲-کاهش تصدی گری دولت	دولت باید نقش خود در این عرصه را محدود به سیاست‌گذاری و تا حدی نظارت نماید. دولت باید زیرساخت‌های سخت‌افزاری را در اختیار فعالان این حوزه قرار دهد و نگاه دولت به این عرصه نگاه درآمدزایی از فعالیت هنرمندان نباشد. جنس هنر از جنس مایه‌کوبی است و لذا دولت بیشتر باید در جهت گسترش و توسعه فعالیت‌های هنری هزینه کند و یارانه‌های مناسب اختصاص دهد.
	۳-حمایت عملیاتی دولت از بخش فرهنگ و هنر در قالب مشوق های کسب‌وکاری	این مشوق‌ها می‌توانند شامل تسهیلات کم‌بهره، معافیت‌های مالیاتی و تخفیفات بیمه‌ای، استفاده از محصولات فرهنگی و هنری در خرید سازمان‌های دولتی (مانند هدایا و بسته‌های فرهنگی) و کمک به برندسازی از طرق مختلف همچون ارتباطات بین‌المللی و تقویت دیپلماسی فرهنگی باشند.
۱-راه های رفع موانع ساختاری	۴-جدیت سازمان‌ها و مسئولین متولی اشتغال در حوزه فرهنگ	تبیین اهمیت این موضوع و الزام به جدیت در این حوزه به‌ویژه برای مدیران رده میانی و عملیاتی امری بسیار ضروری است. این موضوع می‌تواند از طریق برگزاری جلسات و نشست‌های تبیینی و همچنین بخشنامه‌ها و برنامه‌های عملیاتی الزام‌آور امکان‌پذیر گردد.
	۵-ایجاد هماهنگی و همگرایی بین سازمان‌های متولی فرهنگ و هنر	باید بین سازمان‌های مختلف که به‌نوعی با هنرمندان سروکار دارند و متولی این حوزه هستند یک همگرایی به وجود بیاید تا پوشش حمایتی از هنرمندان هم هدفمندتر و هم گسترده‌تر صورت پذیرد.
	۶-ایجاد یک نظام صنفی قدرتمند در حوزه فرهنگ و هنر	باید در جهت ایجاد صنوف مختلف حوزه فرهنگ و هنر و همچنین یک نظام صنفی واحد در این حوزه تلاش نمود. صنوفی که رسمیت و اعتبار داشته باشند و قدرت قانونی دفاع از حقوق اهالی فرهنگ و هنر را با تمام توان داشته باشند.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

مسائل به ترتیب اولویت	راهکار	توضیحات
۲- راه های رفع موانع مفهومی	۷-تعریف و تبیین مفاهیم و جایگاه اقتصاد هنر	در اولین گام باید بحث‌ها و پژوهش‌های نظری مشخصی در حوزه فرهنگ و هنر انجام شده تا مبانی نظری موضوع که زیربنای تدوین هرگونه برنامه و سیاست حمایتی از کارآفرینی در این بخش است تقویت گردد. بدین ترتیب مفاهیم و تعاریف در بخش هنر و اقتصاد هنر باید به‌صورت مشخص تعریف و تشریح شود. در واقع باید به سمتی حرکت نمود که هنرمند جایگاه اصیل خود و هنر خود را در ورود به عرصه کارآفرینی و درآمدزایی ازدست‌رفته تلقی ننماید
	۸-شناسایی و معرفی ظرفیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر	برگزاری برنامه‌هایی همچون همایش‌های ملی و بین‌المللی با موضوع کارآفرینی و کسب‌وکار در بخش فرهنگ و هنر، جشنواره‌ها و مسابقات ایده‌پردازی در حوزه فرهنگ و هنر، ساخت برنامه‌ها و مسابقات رادیویی و تلویزیونی در این حوزه و انجام طرح‌های پژوهشی در جهت شناخت ظرفیت‌های بومی استان‌ها در حوزه فرهنگ و هنر بسیار راهگشا است.
	۹-بهره گیری از ظرفیت رسانه ها در تقویت گفتمان فرهنگی و هنری در بطن جامعه	رسانه‌های جمعی به‌ویژه تلویزیون نقش بسیار مهمی در شکل‌دهی ذائقه مردم نسبت به محصولات حوزه فرهنگ و هنر دارند و باید فارغ از رویکرد درآمدزایی، از طریق برنامه‌های مناسب ارزش هنر و جایگاه آن در جامعه و خانواده‌ها در حد امکان تقویت شود.
۳- راه های رفع موانع مهارتی	۱۰-آموزش مهارت‌های اقتصادی به هنرمندان یا ایجاد حلقه های واسط بین هنرمند و بازار	دو راهکار اساسی و کاملاً متفاوت در این زمینه وجود دارد: اولاً اینکه می‌توان دوره‌های مهارتی خاصی را برای هنرمندان توسط سازمان فنی و حرفه‌ای تدارک دید و تاحدامکان سازمان فنی و حرفه‌ای همه حوزه‌های فرهنگ و هنر را پوشش دهد تا سطح مهارتی هنرمندان آنها ارتقا یابد و راهکار دوم اینکه باید مؤسسات متولی اقتصاد هنر داشته باشیم تا فعالیت‌های کسب‌وکاری هنرمندان مانند بازاریابی و فروش را پیش ببرند. در واقع وجود نهادها و حلقه‌های واسط بین هنرمند و بازار راهکار بسیار مناسبی است که بسیاری از هنرمندان نیز از آن استقبال می‌کنند زیرا با عدم درگیرشدن در فعالیت‌های کسب‌وکاری هم با صرف زمان و دقت بیشتر، آثار باکیفیت و ارزشمندتری خلق می‌کنند و هم احساس قربانی نمودن اصالت کار هنری را ندارند.
	۱۱-ایجاد ارتباط بین هنرمندان و مراکز دانشگاهی	شایسته است دانشگاه‌ها در کلیه رشته‌های هنری خود از هنرمندان منطقه‌ای بهره بیشتری ببرند تا این تعامل هم انگیزه دانشجویان رشته هنر را افزایش دهد و هم به اقتصاد هنرمندان کمک نماید. برگزاری همایش‌های مشترک علمی و کاربردی بین مراکز دانشگاهی و اهالی فرهنگ و هنر و همچنین برگزاری کارگاه‌های کاربردی هدفمند با استفاده از اساتید مجرب این حوزه و دعوت از هنرمندان و اهالی فرهنگ و هنر برای ایراد سخنرانی در دانشگاه‌ها از برنامه‌های مفید دیگر در این زمینه هستند
	۱۲-آموزش اقتصاد هنر به دانشجویان	باید برای دانشجویان رشته‌های هنری واحدهای خاص مهارتی در ارتباط با اقتصاد هنر و فعالیت‌های کارآفرینانه از جمله مبانی کارآفرینی، تشخیص فرصت، کار تیمی، قیمت‌گذاری، بازاریابی و فروش و... تعریف گردیده و گذراندن آنها نه به‌عنوان واحدهای اختیاری بلکه به‌عنوان واحدهای اصلی، اجباری شود.
	۱۳-بهره گیری از ظرفیت استارت آپ ها و شتابدهنده ها	توجه به استارت‌آپ‌های هنری و فراهم‌سازی زمینه شکل‌گیری آنها و حمایت از رشد آنها از مواردی است که می‌تواند اقتصاد هنر را با هزینه کمتر و سرعت بیشتر شکوفا نماید. همچنین ایجاد شتاب‌دهنده‌های فرهنگی نیز در زمینه شکل‌گیری و رشد سریع کسب‌وکارهای حوزه فرهنگ و هنر بسیار مفید و مؤثر است.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

۵. نتیجه‌گیری

صنایع فرهنگی و خلاق، به‌ویژه کارآفرینی هنری، یکی از ارکان اصلی توسعه اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌روند و پتانسیل بالایی برای ایجاد اشتغال پایدار، حفظ میراث فرهنگی، تقویت هویت ملی و تنوع‌بخشی اقتصادی در ایران و به طور خاص استان سمنان دارند. این پژوهش با بهره‌گیری از روش گروه کانونی و تحلیل دیدگاه‌های هنرمندان، اساتید دانشگاهی، فعالان فرهنگی و مدیران دستگاه‌های مرتبط در استان سمنان، به پرسش اصلی پژوهش پاسخ داد: موانع و راهکارهای اشتغال‌زایی در بخش فرهنگ و هنر استان سمنان چیست؟

یافته‌های پژوهش نشان داد که شکاف عمیقی میان ظرفیت‌های غنی فرهنگی کشور و بهره‌برداری اقتصادی از آن‌ها وجود دارد. این شکاف عمدتاً ناشی از موانع سه‌گانه مفهومی، ساختاری و مهارتی است. در سطح مفهومی، تناقض فلسفی میان اصالت هنری و درآمدزایی مهم‌ترین مانع شناسایی شد؛ بسیاری از هنرمندان و اساتید ورود به فعالیت‌های اقتصادی را مغایر با شأن و ارزش ذاتی هنر می‌دانند. در سطح ساختاری، تصدی‌گری گسترده دولت، وابستگی هنرمندان به حمایت‌های دولتی، عدم هماهنگی میان سازمان‌های متولی، نبود صنوف قدرتمند و ضعف چارچوب‌های قانونی برجسته بودند. در سطح مهارتی نیز کمبود آموزش‌های کارآفرینی، ضعف مهارت‌های کسب‌وکاری (مانند بازاریابی، قیمت‌گذاری و برندینگ) و عدم ارتباط مؤثر دانشگاه با هنرمندان، تبدیل ایده‌های خلاق به کسب‌وکارهای پایدار را محدود کرده است.

برای غلبه بر این موانع، مجموعه‌ای از راهکارهای عملی و سیاستی پیشنهاد شد. مهم‌ترین راهکارها شامل تبیین و نهادینه‌سازی مفهوم اقتصاد هنر از طریق گفتمان‌سازی ملی، کاهش تصدی‌گری دولت و تمرکز آن بر سیاست‌گذاری و نظارت، ایجاد نظام صنفی قدرتمند، هماهنگی میان سازمان‌های مرتبط، ارائه مشوق‌های عملیاتی (تسهیلات، معافیت مالیاتی و خرید دولتی)، آموزش اجباری مهارت‌های کارآفرینی در برنامه‌های دانشگاهی، ایجاد حلقه‌های واسط شفاف میان هنرمند و بازار، و تقویت استارت‌آپ‌ها و شتاب‌دهنده‌های فرهنگی است.

این پژوهش تأکید دارد که دستیابی به اشتغال پایدار در حوزه فرهنگ و هنر نیازمند رویکردی جامع و چندسطحی است. اصلاحات باید به‌صورت هم‌زمان و هماهنگ در هر سه سطح مفهومی، ساختاری و مهارتی پیگیری شود. کارآفرینی هنری نه‌تنها ابزاری برای ایجاد شغل و درآمد پایدار است، بلکه به حفظ میراث فرهنگی، تقویت انسجام اجتماعی و ارتقای دیپلماسی فرهنگی نیز کمک می‌کند. اجرای هدفمند این راهکارها می‌تواند بخش فرهنگ و هنر را از حاشیه به متن توسعه ملی بیاورد و نقش مؤثرتری در اقتصاد دانش‌بنیان و توسعه پایدار ایفا کند.

مشارکت نویسندگان: م.م. و ف.ج.؛ روش‌شناسی: م.م.؛ نرم‌افزار: م.ا.؛ اعتبارسنجی: م.م.، ف.ج. و م.ا.؛ تحلیل رسمی: ف.ج.؛ تحقیق و بررسی: م.م. و ف.ج.؛ منابع: ف.ج.؛ مدیریت و تنظیم داده‌ها: ف.ج.؛ نگارش پیش‌نویس اولیه: م.ا.؛ بازبینی و ویرایش متن: م.م. و ف.ج.؛ تصویرسازی داده‌ها: ف.ج.؛ نظارت: م.م.؛ مدیریت پروژه: م.م.؛ تأمین مالی: م.م.تمام نویسندگان نسخه منتشر شده مقاله را مطالعه کرده و با آن موافقت نموده‌اند.

تأمین مالی: «این پژوهش هیچ بودجه خارجی دریافت نکرده است»

تضاد منافع: "نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع را اعلام نمی‌کنند."

دسترسی به داده‌ها و مواد: داده‌های پشتیبانی‌کننده از نتایج گزارش‌شده در این مقاله، در متن مقاله و فایل‌های تکمیلی ارائه شده‌اند. مجموعه‌داده‌های خام تجزیه و تحلیل‌شده در طول مطالعه، به دلیل محدودیت‌های اخلاقی و حفظ حریم خصوصی شرکت‌کنندگان، به‌صورت عمومی در دسترس قرار نگرفته است. بااین‌حال، داده‌ها با درخواست معقول از نویسندگان مسئول و با رعایت ملاحظات اخلاقی و مجوزهای لازم، در اختیار محققان علاقه‌مند قرار خواهند گرفت.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

References

منابع

Ajtehadi, M. (2023). Investigating the economic status of calligrapher artists in Mashhad. Quarterly Journal of Women in Culture and Art, 14(3), 301–317. https://doi.org/10.22051/jwfs.2023.42674.2944 [In Persian].

Amolo, J., & Beharry-Ramraj, A. (2015). Entrepreneurship in cultural industries: Challenges and opportunities in developing countries. Journal of Cultural Economics, 39(2), 145–162.

Banks, M., Lovatt, A., O'Connor, J., & Raffo, C. (2000). Risky business: The cultural politics of cultural enterprise. Manchester University Press.

Barro, D., et al. (2024). Multicultural barriers to arts entrepreneurship. Cultural Trends, 33(4), 456–473. https://doi.org/10.1080/09548963.2023.2238637

Beckman, S. L. (2007). Entrepreneurship education in the arts: A comparative study. Artivate: A Journal of Entrepreneurship in the Arts, 1(1), 22–35.

Benghezal, R., & Paris, T. (2014). Digital innovation in cultural value chains. International Journal of Arts Management, 16(3), 45–58.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241–258). Greenwood.

Calvo, S., Morales, A., & Zikidis, C. (2017). Public policy for cultural entrepreneurship. Journal of Cultural Economics, 41(3), 289–310.

Carey, C., & Naudin, A. (2006). Creative enterprise in the arts: Teaching entrepreneurship. Education + Training, 48(8–9), 626–637.

Chang, W. J., & Wyszomirski, M. (2015). What is arts entrepreneurship? Tracking the development of its definition in scholarly journals. Artivate: A Journal of Entrepreneurship in the Arts, 4(2), 11–31. https://doi.org/10.1353/artv.2015.0010

DiMaggio, P. (1982). Cultural entrepreneurship in nineteenth-century Boston. Media, Culture & Society, 4(1), 33–50.

Dobreva, N., & Ivanov, S. (2020). Cultural entrepreneurship education and infrastructure. International Journal of Cultural Policy, 26(6), 789–804. https://doi.org/10.1080/10286632.2020.1734640

European Commission. (2024). Creative Europe: Annual report on cultural and creative sectors. European Commission.

Farrokhfar, M. (2024). Barriers to employment of visual arts graduates in Iran: The role of the education system. Journal of Fine Arts: Visual Arts, 29(2), 45–58. https://doi.org/10.22059/jfa.2024.368234.688234 [In Persian].

Ghasemi, A., et al. (2022). Structural barriers of the economy of visual arts in Iran. Journal of Art Criticism and Analysis, 8(2), 89–104. https://doi.org/10.30480/vaa.2022.3462.1605 [In Persian].

Glasser, E. (2021). Institutional legitimacy and the failure of cultural projects. Cultural Economics Journal, 45(2), 123–140. https://doi.org/10.1016/j.culeco.2020.101856

Golabi, F., Alizadeh Aghdam, M. B., & Zarezadeh Ardeshiri, L. (2020). Measuring the relationship between economic, cultural, and social capital and the humiliation of women. Iranian Journal of Social Issues, 11(1), 251–284. https://doi.org/10.22059/ijsp.2020.79201 [In Persian].

Guo, W., & McGraw, D. J. (2023). The arts alumni have spoken: The impact of training in higher education on entrepreneurial careers. Entrepreneurship Education and Pedagogy, 6(3), 1–22. https://doi.org/10.1177/25151274221120071

Hans, T., & Van Witteloostuijn, A. (2018). Institutional barriers to cultural entrepreneurship. Journal of Cultural Economics, 42(4), 567–589.

Kangas, A., Kniivilä, M., & Rautiainen, A. (2017). Cultural policies for sustainable development: Strategic frameworks. International Journal of Cultural Management, 10(3), 247–256. https://doi.org/10.1080/10286632.2017.1280784

Klamer, A. (2011). The value of culture: On the relationship between economics and arts. Amsterdam University Press.

Malik, K. (1997). Human development report: Cultural liberty in today's diverse world. United Nations Development Programme.

Mehrshahi, M. (2019). Cultural entrepreneurship: Dimensions and challenges. Interdisciplinary Studies in Humanities, 11(4), 123–140. https://doi.org/10.22034/iac.2019.188672 [In Persian].

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

Ministry of Culture and Islamic Guidance. (2023). Annual report on employment status in the field of culture and arts. Ministry of Culture and Islamic Guidance. [In Persian].

Mirvahidi, S. S., Taghvaei, M. T., & Nouri, N. (2018). Identifying the main challenges of art incubators in supporting artistic businesses (Case study: University of Art Incubator in Isfahan). Strategic Management Thought, 12(2), 433–472. [In Persian].

Modarresi, M., & Arasti, Z. (2021). Women entrepreneurs in the cultural sector: Barriers and opportunities in Iran. In Entrepreneurship in Creative Industries (pp. 183–200). Emerald Publishing. https://doi.org/10.1108/978-1-80071-326-020211012 [In Persian].

Morales, L. (2022). Cultural values and their impact on entrepreneurial activity in developing economies. Information, Communication & Society, 25(12), 1789–1805. https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.1982187

Nouri, P., et al. (2023). The role of digital platforms in the development of employment in handicrafts. Journal of Innovation and Creativity in Humanities, 12(4), 85–102. https://doi.org/10.22034/jibe.2023.371512.1099 [In Persian].

Oakley, K. (2004). Developing the creative industries: Can cultural policy promote development? International Journal of Cultural Studies, 7(1), 9–26. https://doi.org/10.1177/1367877904040606

OECD. (2020). Cultural employment and tax incentives: Case studies from South Korea and the Netherlands. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5k91f3k6f6f7-en

Passanen, T. (2021). Digital platforms and global market access for artists. Sustainability, 13(4), Article 2313. https://doi.org/10.3390/su13042313

Research Institute of Islamic Culture and Art. (2023). Island-like policymaking and challenges of the art economy in Iran (Research Report, Vol. 12, pp. 1–30). https://doi.org/10.30484/ihcs.2023.2356 [In Persian].

Rhea, M. L., & Voland, G. (2015). Arts entrepreneurship: A new paradigm. Artivate: A Journal of Entrepreneurship in the Arts, 4(1), 5–20.

Schumpeter, J. A. (1934). The theory of economic development. Harvard University Press.

Scott, A. J. (2012). A world in emergence: Cities and regions in the 21st century. Edward Elgar Publishing.

Söderman, S. (2006). Cultural policy and the global economy. International Journal of Cultural Policy, 12(2), 145–162.

Statistical Center of Iran. (2022). Annual report on employment in the culture and arts sector. Statistical Center of Iran. [In Persian].

Strom, E. (2020). Aesthetic versus economic value in arts entrepreneurship. Journal of Cultural Economics, 44(3), 389–406. https://doi.org/10.1007/s10824-019-09370-9

Tanhaei Rad, H., Etebarian, A., & Rashidpour, A. (2020). Identifying the effective contexts on cultural product entrepreneurship in Iran. Science and Technology Policy, 13(3), 17–28. https://doi.org/10.22034/jstp.2020.12.3.1227 [In Persian].

Toghraei, M. T., Rezvani, M., Mobaraki, M. H., Yadollahi Farsi, J., & Mirzaei, Z. (2016). Identifying environmental factors affecting cultural entrepreneurship in nomadic handicrafts. Journal of Space Economy and Rural Development, 5(3), 19–36. [In Persian].

UNESCO. (2021). Culture for sustainable development: Global report. UNESCO.

United Nations Conference on Trade and Development. (2020). Creative economy outlook 2020. United Nations. https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2020

Van der Ploeg, R. (2006). Public support for the arts: A European perspective. Journal of Cultural Economics, 30(1), 1–18.

Van Gelderen, M. (2023). Incubators and accelerators in Scandinavian arts entrepreneurship. Entrepreneurship Education and Pedagogy, 6(2), 245–263. https://doi.org/10.1177/25151274221143146

Van Meirhaeghe, M. (2022). Measuring cultural entrepreneurship capacity: A new tool. Arts, 11(2), Article 39. https://doi.org/10.3390/arts11020039

White, J. C. (2020). Artistic entrepreneurship as organizational assault. Artivate: A Journal of Entrepreneurship in the Arts, 9(1), 3–18.

Wilson, N., & Stokes, D. (2002). Cultural entrepreneurs and urban regeneration. Regional Studies, 36(8), 887–899.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

Yousefi, R., & Zinaly, B. (2022). Barriers to employment development in Iranian handicrafts: A case study. Journal of Islamic History, Culture and Civilization, 13(47), 101–120. https://doi.org/10.22054/tar.2022.68430.1022 [In Persian].

اجتهادی، مریم. (۱۴۰۲). بررسی وضعیت اقتصادی هنرمندان خوشنویس شهر مشهد. فصلنامه زنان در فرهنگ و هنر، ۱۴(۳)، ۳۰۱-۳۱۷.

تغرایی، محمدتقی، رضوانی، محمد، مبارکی، محمدحسن، یداللهی فارسی، جواد، و میرزایی، زهرا. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل محیطی مؤثر بر کارآفرینی فرهنگی در صنایع‌دستی عشایری. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵(۳)، ۳۶-۱۹.

تنهایی‌راد، حسین، اعتباریان، احمد، و رشیدپور، احمد. (۱۳۹۹). شناسایی بسترهای مؤثر بر کارآفرینی محصولات فرهنگی در ایران. فصلنامه سیاست علم و فناوری، ۱۳(۳)، ۲۸-۱۷.

فرخ‌فر، محمد. (۱۴۰۳). موانع اشتغال دانش‌آموختگان هنرهای تجسمی در ایران: نقش نظام آموزشی. فصلنامه هنرهای زیبا: هنرهای تجسمی، ۲۹(۲)، ۵۸-۴۵.

قاسمی، احمد و همکاران. (۱۴۰۱). موانع ساختاری اقتصاد هنرهای تجسمی در ایران. فصلنامه نقد و تحلیل هنر، ۸(۲)، ۸۹-۱۰۴.

گلابی، فاطمه، علیزاده آقدام، محمدباقر، و زارع‌زاده اردشیری، لیلا. (۱۳۹۹). سنجش رابطه سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با تحقیر زنان. فصلنامه مسائل اجتماعی ایران، ۱۱(۱)، ۲۸۴-۲۵۱.

مدرسی، مریم، و آراستی، زهره. (۱۴۰۰). کارآفرینی زنان در بخش فرهنگ: موانع و فرصت‌ها. در: کارآفرینی در صنایع خلاق. انتشارات امرالد.

مرکز آمار ایران. (۱۴۰۱). گزارش سالانه اشتغال در بخش فرهنگ و هنر.

مهرشاهی، محمد. (۱۳۹۸). کارآفرینی فرهنگی: ابعاد و چالش‌ها. مطالعات میان‌رشته‌ای علوم انسانی، ۱۱(۴)، ۱۴۰-۱۲۳.

مؤسسه پژوهشی فرهنگ و هنر اسلامی. (۱۴۰۲). سیاست‌گذاری جزیره‌ای و چالش‌های اقتصاد هنر در ایران (گزارش پژوهشی شماره ۱۲).

میرواحدی، سیدسجاد، تقوایی، محمدتقی، و نوری، نرگس. (۱۳۹۷). شناسایی چالش‌های اصلی مراکز رشد هنر در حمایت از کسب‌وکارهای هنری (مطالعه موردی: مرکز رشد دانشگاه هنر اصفهان). اندیشه مدیریت راهبردی، ۱۲(۲)، ۴۷۲-۴۳۳.

نوری، پریسا و همکاران. (۱۴۰۲). نقش سکوهای دیجیتال در توسعه اشتغال صنایع‌دستی. فصلنامه نوآوری و خلاقیت در علوم انسانی، ۱۲(۴)، ۱۰۲-۸۵.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. (۱۴۰۲). گزارش سالانه وضعیت اشتغال در حوزه فرهنگ و هنر.

یوسفی، رضا، و زینالی، بهرام. (۱۴۰۱). موانع توسعه اشتغال در صنایع‌دستی ایران: مطالعه موردی. فصلنامه تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلامی، ۱۳(۴۷)، ۱۲۰-۱۰۱.

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

[Downloaded from jih-tabriziau.ir on 2026-11-16]

[DOI: 10.66224/jic.10.1.413]

This page is intentionally rendered without text

این صفحه آگاهانه بدون متن ارائه شده است